

№ 45 (7586) ● 1994 сэл дүүвч үстэр 19 күнэ. Ойгуурдуньук ● Саланата—46 солкуобай 15 харты

(Бүтүүтүн 3-с стр. нөр).

С АХА дьонго тырабыттыттан ханна, чизиннэй, кырдыксыт буоларга, дьонго итэҕэйэргэ интиллэн, ону эринитигэр-хаанытыгар инчэрэк кэллэбит. Биллени тулууһууру хотугу кытаанах уонна көрө айылдабыт эмкэ ондукка үөрөсөр. Кик барыта тугу барытын бэлэттэр холоон сыахыллыыр, байэттинэн охсон көрөр, билерикни көмүсүддүр. Ол кини биһиги, хоту дойдуга дьонно, атык дьонго эмкэ чизиннэй, итэҕэспитинэн, ылардытытмысакпытынан аатырабыт. Биллениги чизилиэцил көмүгөр ол туту үлэспит, үчүгэй, килимни харчыстыбылар ардыгар көчөртөөх булуох курдук буолла. Биллени өс кирибэхпитин, кини, тугу барытын итэҕийимтиэбэттик ачыгы дьон, салаааччытыр байэлэрин интэркестэригэр туһаналлара элбээн иһэр. Ити дьон биһир-тэни сылыннан олох тулгуу, припатисационийи чектэргэтигэр ыстыл кумаагы аңчыларымт байытыаххара, элбэх харчыны сүүйүн ылдыахпыт, онон тулуйа түһүгү дикэ саатталлар. Уолсый бас биллики суох өмүрүн, туо-туола үлүстэтиг, оччоба бай-иог олохтохуохсуг дикэлэр. Ол эрэри олук көнө охсубат, ярыкка диириг нинилер уйса аһыан, хаһан да төттөрү үлүн тахсыбат хаспахчытыгар түһэрдэр түһэрэн итэллэр. Ону кырдыксыт, сулургу, нэнэн дьон, биллени, итэҕэйбит, тулуйабит уонка кинилэргэ эрдэнэн тугу атэлларик туту ылынан, таах католон олоҕобут, уһуну-хыны, кэнэҕэсик-ни санаабакка өс кирибэх «эх» дьон толорон иһэр-бит.

**ЧААБЫНАЙ ДУУ, ОБЩЕСТВЕННАЯ ДУУ?
БИЙРДИКЛЭЭН ОЛОРУУ ДУУ,
КОЛЛЕКТИВ ДУУ?**

Итгэл санвагтахлыг, улуу убайыг Өксөкүлээх-
Өлүкхэй «Өн уоһна сүрэх мөнхүрээ» дигэн хохомтун
ойдуу сүлбээн.

Үүрчлэлийн бэлтгэл дэс бэлтгэл тулгуур нүүс-
тээх стимул, кино, нэгдсэн обьект шалбаруур буулал,
олуус нүүсгээх.

[illegible]

Экинчи хоту кыргыздардын усулубулайбыт коллективизмды, түмөчүлүк эройор «Сирге чабынай» бас билин, билимдер ыраактаары сабана, Сибирь үрдүктөн суура» диген профессор Ф. Г. Сифроков суруйар. Туундараны—таба, сайылыгы —сүйлү, салгы мач чиреглоруну нам да бас билибит этэ. Холуна да сирэ Сибирге обштиннай бас билингэ барар. Кэтин отгуур сирге үлээткэн, солонхун солонбугун ылан, ус-тулан бас бикэн, ага сирэ орроо берилген, чаадын-ик бас бикенге кубулушунутара, оттон сокук бы-нымынан, сирге чабыналт бас бикенге үйз-саас ту-лары суругучу, азыныш туттарыы, бирини сууба. Ол кини холунаны сыйын аайы үйүүтүттөк көрөн «кылым түгөткө» диген ошолуулар, баайдартан сир-и былъабылы барара, үчкүү күөлүйгө.

Бытартыһыт, тэрээһинэ суох дьону савалар ыы-
ччын, кыйдах баҕарар ууга-хаһас тутуохха, дьала-
һаахха сун. Ити бигэрдиһэлэи барбыт ыал бэйэлэрэ
бастарыһааи да, ытактарынан да турдунар. ханнык да
салайааччы эппикэти сүлүстү, кини хаһыаһа нэбэтиһи
ныһык нэбэ турар, ол үтүгэй буолбт дуот.

Отгон коллективы, элбэх киһи саналарык түмүүтүн салайар, тутан олоһор уустун, ыарахан, айу уолна сатабыллы ырайар. Коллектив тэрдэһиннээх лэбисэртэ олоһун, үлэтин түмүүтүн, хас биирдийи коллестки чакырыни хитэрэһини көмүсүүү тэриэтэлээх, нековратиллаах.

АЛДЪАТАР ДУУ, ОНГОРОР ДУУ?

Революция никиты сахалар бичирлик талынан,
 алаус-адаас аягы саям чыбхаттах багавуныттылар

бүтэн, ололбултуу. Огно тэтгөрү иддээрта туох да
улахан ой, үөрэх, агаранын да, эгнэлэгист да нвад-
та суух. Үяа-саас тухары тулу бадарар онгорор, ту-
гар уустук, сыралах, эрхдэх, үлүн сыгалары ба-
рар. Огтох огнолбултуу үрлөр, алдыар - быдан
чэлгича суох онгорор, элэр, умарат дабег.

[illegible]

Бэйэ күүһүгэр эрэниэххэ

Сахалар биир үгэспит туһунан

Был күнү савастар сүөһүлэрни үлөстөх үөрөн-көтөн баран, от тийбэгиттэх үтүстөр сүөһүлэрни эсептэтэр. Быйыл күнүс элбэх этх сүөн-аһаан баран, эһиллэттэн сыыһа эстэр-быстар суолга үктөөнктэн. Сүөһүлэрни этин, транспорт төтөбүрз үрдөөн, олун-мууга дээрн кыһаан атыылвабевикка, хартыга та-йыларбакка олороллор. Өр сыралатан үлөтөн мех-никатанлаах улахан хандайыстыбалары тарыйыпкит-тин этн курдук ыһан-тоһон ээбисиппит кэлнх күч-сыйыккырак буолаарай?

БННРДИНЛЭЭН ҮАЛ ДУУ. КОЛЛЕКТИВНАЯ ХАААНЫСТЫБА ДУУ?

Бирдипилан баалыккай халыкыстыбалар сууһу-
нан сүөлүнү нитар тыһыыяччын гектар акри олоот-
тон бурдук ыһар, оуутуот олоордор кыахтара суох.

[illegible]

сүбэн сүлхүүтгэн 74,5 млн. солк. дохуоту шалч, дон-
ыйдлаарь орто хамнастара 400—500 тнп. солк. буол-
бутуу туһууан «Сыһыслатахпыт» дьээн ыстатһыа
ыраахын усулусбууааах Сахабыт сирнэгэр ыһыах,
банка тутууны олоороттох ордун урут да суоба, билин-
тин да суох дьээн, саамай сөһкө этииллэр. («Саха
сирэ», 11. 02. 94 сыл). Манга-Хажаласка Дх. Петров
аатыкк коллектянай предпринятиге 1993 сылла
бирдник ынахтан 1820 киилэ үүтү ыбыт (270 кг эл-
пит), гектартын 10,2 ц. бурдугу хомуйбут, орто хам-
настара 890 тнп. солк. буолбут («Саха сирэ», 06. 02.
94 сыл). Тыа хаһаайыстыбатын үлэһиттарын орто
хамнастара Саха сирнэгэр 50—60 тнп. солк. буол-
бут нэмгэр ити ннхи бөдөҥ хаһаайыстыга уон та-
гыл үрдүк хамналы аахсыбытара колхоз ордутун
уонна дьаала салайааччытыстык улахан тутулуктаа-
нын көрдүбүллэр.

Эрэй-буруй эрхнэ, тэнгэрэй түлүү дунжин илч
гнэ орулунууха, бийл сайн дьл түмүтү
дүүлэлэинин республикаа ижигнэ тэвэн, ха-
нык иж хааагыстыба холбоор, улаатар буолла-
на ону бопсубакка, көгүллэ, көмөт бэрнэхтэ дикэ
дундэллин Тэнгэр охостон көрөр, үтүктэ сатыыр
көмөлсөстөрбүт фермерскэй хааагыстыбаалра барт
кырата сөөхтөр, бөдөнчөр дииллэр.

ТҮЯ ХАҲААНЫСТЫБАТА БИЙНЭХЭ
РЕНТАБЕЛЬНАЯА СУОХ, СЛЕМАХХА
ДЭРЭВИТ ДУУ?

Профессор Г. П. Башарин сахалар хонгуулан өлбөт туһугар бурдукта ыһаабын, бурдук ыһыта билигыттан дьарыкпыт дьэи өлүүн няһиэ тыһи бөллүүрүнү көтөхпүтэ. Норуот уонна салаалта өмү сөбүлээбитэ, ассоциация тиркэллэн бурдукту ыһаа танийах нурдук буолбута. Министирдэри тутуу, атыылаһыы, булуу сабааһымыта. Урут партия өбкөмө киһи сир бурдукун сөүрүүттэн аҕалыныахпыт, маһи сүөһү өмүр бурдукун ыһаабыт дьэи ыһаабыт политикатын сыһаанан аахпытыт. Оттон билигин сөххөтэри ыһаабыт бурдуктан дьарыһааһыт сүөһү киһидэбит, Ёкирдэи ыһаа, хаһаайыстыба туһуну үүннэрэйт?

Онундоор үрдүк үөрэхтээх экономистарбат, минн-ки олохсугутун былаанчыыр, эренэр дьоммут, бурду-ту ыбыы, сүөлүнү, сылгыны, табаны иттиги Саха-ситтар рентабельнайа суох дьэн теоригы астылар. Барык ииллэрбат салааны сарбыйыахта, суох оло-руохха дьэн тутат өй-санаа үөскөөт, ол рынок со-куому джук буолла. Быыыл мындыгысыттан бэйэниай каннааыстыбалар бэйлэрит эрэ айахытын иттиинар адымбах сүөлүнү иттиги, аһы-тананы атын уобалас-тартан чопчакк сыанаага аралап нэллэлэниини квал-чийыахпыт, онон сүөлү, таба иттиятики аччатыахха джук сабаламмыт кампаанияа олох сыыла суол («Республика Саха», 07.01.94 сыл, Вурнашов Р. А. интервью). Мантан ыла омурктартан атыылабак аһаан олуруохтут, сыйдыахпыт джик «улуу арыылы-ны» омурбут саккаааччылары ииниктик ыры-галыыр илкт синаллаахтар джэри ийин тыла тахсы-бат.

Бэлэнгэ олохын, бэлэми үзэхийн, оюук эдлэхдээ тэр кэлэн ахатыа динж үеэтэр тутун сүрэн. Туух үтүбүтүлэр, өхөбүтүлэр биһитини босхону үрдүккэ илтиэхтэрэй? Ол хас хамсааныларыын, кыһыл нөмүгүнүн сүүтүүр, харчыга, барыска талаара охтор ханнык капиталист саха дыонутар үөһэ тэгсэн босхо көмөлөлүү динн өрүүт карданы баакалларын сатаан сөмөлбөдөһүн. Ачыктыан өлөр-быстар ыар күй тэрхэтэниэ, биһитин чапчэни диир бурдуккут, өлөөт арылбыт сыаната кыһыл нөмүскэ, бриллианты төмүлхөзөрэй? Ачык киһи өлүмүэрэ ытыс бурдук, тоормос эт киһи турук барытын туран биэрэрин 1942 сыл нөһүүгэ барбыт чуралчылар этэринэн-хааныгарынан билбиттэрэ. Нинн андаатар нутуругун, ытыс бурдук, кутуу чай туһугар бу сордоохтор кыһыл лөкүс билилэхтэрин, ытырдаларын, «Зауэр» сакка тиккэ буор босхо бээрбиттэрэ да, хоргуһан өлөргө куолпатахтара, үгүстэрэ олбуттэрэ. Ити онкооһор бэйбэт испититэр. Олтон туора омок дыоно туох үһүн биллэхэ кыһамыахтарай, бэйигини аһымыахтарай?

Бэлэ вүүнүгэр эренин, бэйлэи-бэйэ көрүкүүтэ үгүс үлэни, элбэх эрэйи, сомоолоһонууну эрэйэр. Бастаан угаа мочооттоох да үлэник тыһынаах буолуу тулугар дьарыктанар каада. Өрө тутары сэргүтэн, «чэб-тээн олоруохха. Улуу Кытай норуота «Силора на собственные силы» дьаан дуоһунуулаһ сайдар, турутурар. Улуу нуучча норуота олус бэрт ич хоһооннорун умнубат: «На друга надейся, но сам не плошай», «На чужой хлеб рот не раздвигай».

Бишги Сахабыт сира нигэн, бавй, норуот сурэх
тэх, сайдар нэскиллээх. Ыйаа күүһүгэр эрэниэ сай-
дар полетиканы тутубуолхайыт.

Г. Д. ЕФИМОВ,
сержант, 4-й взвеса, 1-й
Чувашский Удмуртский Боевой отряд гражданских.

Александр ШАДРИН,
управляющий су-
путниковым управлени-
ем НАЧВАРКА.

Петр Аржаков.

С. АЛЕКСЕЕВ

Чувствительная улусная типография Национальной издательско-полиграфической компании «Саянполиграфиздат». с. Чуратан, ул. Карла Маркса, 28 аа, подписано и в печать 18. IV. 19 ч. (стр. 18.00 экз.).